KASB KASALLIKLARI. KASB KASALLIKLARI TO'G'RISIDA XABAR BERISH, TEKSHIRISH, QAYD QILISH VA HISOBGA OLISH TARTIBI HAQIDA YO'RIQNOMA

Nabiyeva Barnoxon Ramzjon qizi
Farg'ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti,
"Umumiy gigiyena" yo'nalishi ordinatori,
Kommunal va mehnat gigiyenasi kafedrasi
DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.22864837

Annotatsiya

Kasb kasalliklari xodimning mehnat faoliyati davomida ishlab chiqarish muhitidagi zararli va xavfli omillar ta'sirida yuzaga keladigan kasalliklar guruhidir. Bunday kasalliklarning rivojlanishida kimyoviy moddalar, chang, shovqin, vibratsiya, ionlashtiruvchi nurlanish, biologik omillar, noqulay mikroiqlim hamda jismoniy va ruhiy zo'riqishlar muhim ahamiyatga ega. Kasb kasalliklarini erta aniqlash, ularning kasbiy omillar bilan bog'liqligini aniqlash, belgilangan tartibda xabar berish, tekshirish, qayd qilish va hisobga olish mehnatni muhofaza qilish tizimining muhim yo'nalishlaridan biridir. Mazkur tezisda kasb kasalliklarini aniqlashda xodimning kasbiy anamnezi va mehnat sharoitlarini baholash, kasallik to'g'risida xabar berish, tekshirish, qayd qilish hamda hisobga olishning asosiy jihatlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: kasb kasalliklari, mehnat gigiyenasi, ishlab chiqarish omillari, zararli mehnat sharoiti, kasbiy anamnez, tibbiy ko'rik, xabar berish, tekshirish, qayd qilish, hisobga olish, profilaktika.

Kirish

Kasb kasalliklari zamonaviy mehnat tibbiyotining dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. Ishlab chiqarish jarayonining murakkablashuvi, yangi texnologiyalarning joriy etilishi va turli kimyoviy hamda fizik omillarning qo'llanilishi xodimlarning sog'lig'iga qo'shimcha xavf tug'dirishi mumkin. Ayrim zararli omillarning uzoq muddat davomida ta'sir qilishi natijasida kasbiy kasalliklar shakllanadi.

Kasb kasalliklarini aniqlashda faqat klinik simptomlarni baholash yetarli emas. Bemorning qaysi sohada ishlashi, mehnat staji, ish jarayonida qanday zararli omillar bilan kontaktda bo'lishi, ushbu omillarning ta'sir davomiyligi va darajasi ham aniqlanishi kerak. Shu sababli kasbiy anamnezni to'g'ri yig'ish kasallikning kasbiy xususiyatini aniqlashda muhim bosqich hisoblanadi.

Kasb kasalliklarini o'z vaqtida aniqlash va tegishli tartibda hisobga olish individual bemorning sog'lig'ini muhofaza qilish bilan birga, korxonalarda mehnat sharoitlarini yaxshilash va kasbiy xavflarni kamaytirishga xizmat qiladi.

Asosiy qism

Kasb kasalliklari ishlab chiqarish muhitidagi zararli omillarning xodim organizmiga muntazam yoki uzoq muddatli ta'siri natijasida rivojlanishi mumkin. Ular o'tkir yoki surunkali shaklda namoyon bo'lishi mumkin. Kasallikning klinik ko'rinishi zararli omilning turi, konsentratsiyasi yoki intensivligi, ta'sir davomiyligi va xodim organizmining individual xususiyatlariga bog'liq.

Kasb kasalliklarining rivojlanishiga sabab bo'luvchi asosiy omillarga ishlab chiqarish changlari, toksik kimyoviy moddalar, shovqin, vibratsiya, yuqori yoki past harorat, ionlashtiruvchi va boshqa nurlanishlar, biologik agentlar hamda og'ir jismoniy mehnat kiradi. Masalan, uzoq muddat changli muhitda ishlash pnevmokoniozlar va boshqa kasbiy nafas tizimi kasalliklariga, kuchli shovqin ta'siri

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

eshitish organining zararlanishiga, vibratsiya esa periferik qon tomir va asab tizimi buzilishlariga olib kelishi mumkin.

Kasb kasalligi to‘g‘risida xabar berish

Kasb kasalligiga shubha qilingan yoki kasbiy patologiya belgilari aniqlangan holatda bu haqda belgilangan tartibda tegishli tibbiy va sanitariya nazorati organlariga xabar beriladi. Xabar berish kasallikning kelib chiqish sabablarini o‘z vaqtida aniqlash va ishlab chiqarishdagi zararli omillarni tekshirishni boshlash uchun muhim hisoblanadi.

Xabar berishda bemorning shaxsiy ma’lumotlari, kasallikning dastlabki yoki tasdiqlangan tashxisi, ish joyi, kasbiy faoliyati va kasallik bilan bog‘liq asosiy ma’lumotlar ko‘rsatiladi. Bunda tibbiy xodim kasallikni faqat klinik belgilar asosida emas, balki bemorning mehnat sharoitlari bilan bog‘liq holda baholashi lozim.

Kasb kasalligini tekshirish

Kasb kasalligini tekshirishdan asosiy maqsad kasallikning ishlab chiqarishdagi zararli omillar bilan bog‘liqligini aniqlashdan iborat. Bunda xodimning ish joyi, mehnat sharoitlari, kasbiy staji, zararli omillarning turi va ta’sir davomiyligi o‘rganiladi.

Tekshiruv davomida ish joyidagi sanitariya-gigiyenik sharoitlar, ishlab chiqarish omillarining mavjudligi va ularning xodim organizmiga ta’sir darajasi baholanadi. Shuningdek, bemorning tibbiy hujjatlari, laborator va instrumental tekshiruv natijalari hamda avvalgi tibbiy ko‘rik ma’lumotlari tahlil qilinadi.

Kasallikning kasbiy xususiyatini aniqlashda klinik tashxis bilan mehnat sharoitlari o‘rtasidagi bog‘liqlik asosiy mezonlardan biri hisoblanadi. Zarur hollarda bemor kasbiy patologiya bo‘yicha ixtisoslashtirilgan tibbiy muassasaga yuboriladi.

Kasb kasalligini qayd qilish va hisobga olish

Kasb kasalligi tasdiqlangandan so‘ng belgilangan hujjatlar asosida qayd qilinadi va tegishli hisobga olish tizimiga kiritiladi. Qayd etish jarayonida kasallikning turi, aniqlangan sanasi, xodimning ish joyi va kasbiy faoliyati bilan bog‘liq ma’lumotlar rasmiylashtiriladi.

Kasb kasalliklarini hisobga olish nafaqat statistik maqsadga ega, balki ishlab chiqarishdagi mavjud xavflarni aniqlash uchun ham muhimdir. Yig‘ilgan ma’lumotlar asosida korxonalarda mehnat sharoitlarini yaxshilash, zararli omillar ta’sirini kamaytirish, individual himoya vositalaridan foydalanishni kuchaytirish va profilaktik tadbirlarni ishlab chiqish imkoniyati yaratiladi.

Shuningdek, davriy tibbiy ko‘riklar orqali kasbiy xavf guruhiga kiruvchi xodimlarning sog‘lig‘i muntazam nazorat qilinishi kerak. Bu kasallikni dastlabki bosqichlarda aniqlash va uning yanada rivojlanishining oldini olishga yordam beradi.

Profilaktika

Kasb kasalliklarining oldini olishda ishlab chiqarish muhitidagi zararli omillarni kamaytirish birlamchi vazifa hisoblanadi. Buning uchun texnologik jarayonlarni takomillashtirish, ventilyatsiya tizimlarini yaxshilash, sanitariya-gigiyena talablariga rioya qilish va xodimlarni individual himoya vositalari bilan ta’minlash zarur.

Bundan tashqari, xodimlarni ishga qabul qilishdan oldingi va davriy tibbiy ko‘riklardan o‘tkazish kasbiy kasalliklarni erta aniqlash imkonini beradi. Mehnat sharoitlari bo‘yicha xodimlarning xabardorligini oshirish, xavfsizlik qoidalariga rioya qilish va zararli omillarning organizmga ta’sirini kamaytirish ham muhim profilaktik choralar hisoblanadi.

Xulosa

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Kasb kasalliklarini o‘z vaqtida aniqlash, xabar berish, tekshirish, qayd qilish va hisobga olish mehnatni muhofaza qilish hamda kasbiy patologiyaning oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Kasallikni to‘g‘ri baholash uchun klinik belgilar bilan bir qatorda xodimning kasbiy anamnezi va mehnat sharoitlari ham kompleks o‘rganilishi lozim.

Kasb kasalliklarini hisobga olish natijasida ishlab chiqarishdagi zararli omillar aniqlanib, ularni kamaytirishga qaratilgan profilaktik choralarni ishlab chiqish imkoniyati yaratiladi. Shu sababli tibbiyot xodimlari, ish beruvchilar va mehnatni muhofaza qilish bo‘yicha mas’ul tashkilotlarning o‘zaro hamkorligi kasbiy kasalliklarni kamaytirish va xodimlar salomatligini muhofaza qilishning muhim sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligining 06.06.2000-yildagi 300-son buyrug‘iga 10-ilova. Kasb kasalliklarini xabar qilish, tekshirish, qayd qilish va hisobga olish tartibi haqida Yo‘riqnoma. — Adliya vazirligida 23.06.2000-yilda 937-son bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
2. O‘zbekiston Respublikasi. Mehnatni muhofaza qilish to‘g‘risidagi Qonun.
3. O‘zbekiston Respublikasi. Mehnat kodeksi. — Toshkent.
4. World Health Organization. Occupational health. — Geneva: WHO.
5. World Health Organization. Occupational health: A manual for primary health care workers. — Geneva: WHO, 2002. — 175 p.
6. International Labour Organization. List of Occupational Diseases (revised 2010): Identification and recognition of occupational diseases. — Geneva: ILO, 2010.
7. International Labour Organization. Occupational Safety and Health Convention, 1981 (No. 155). — Geneva: ILO.
8. World Health Organization. Occupational hazards in the health sector. — Geneva: WHO.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.